

RUSYA'NIN UKRAYNA'YA SALDIRISININ ALMANYA'YA YANSIMALARI

M. ERKUT AYVAZ

SETA | PERSPEKTİF

MART 2022 · SAYI 335

- Almanya'nın aldığı somut değişiklik kararları nelerdir?
- Federal hükümetin değişiklik kararları neden önem arz etmektedir?
- Yeni kararlara yönelik Alman siyasetinin tepkisi ne olmuştur?

Geride kalan günlerde kamuoyunda oldukça kapsamlı bir şekilde ele alınan Rusya'nın 24 Şubat 2022'de Ukrayna'ya yönelik başlattığı askeri saldırı Alman siyasetinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Krizin savaşa evrilmesinden önceki ilk aşamadan itibaren Almanya'daki federal hükümet çekimser bir tavır benimserken özellikle Ukrayna, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve NATO üyesi Doğu Avrupa ülkeleri tarafından eleştirilere muhatap olmuştur. Örneğin çatışma bölgesi gerekçesiyle Ukrayna'ya silah gönderilmemesi politikasını benimseyen federal hükümet bu pozisyonunu Rusya'nın 24 Şubat'ta saldırıyı başlatmasıyla birlikte de değiştirmemiştir.

Bu bağlamda Federal Şansölye Yardımcısı Robert Habeck'in (Yeşiller) 24 Şubat Perşembe akşamı katıldığı bir televizyon programında Almanya'nın silah göndermeme ilkesinde değişiklik olmadığını ifade etmesi hatırlatılmalıdır. Habeck'in ayrıca Almanya'nın üçüncü dünya savaşı riski sebebiyle kesinlikle Rusya'ya yönelik bir savaşa girilemeyeceğini vurgulaması da dikkat çekmiştir.¹ Dolayısıyla krizin askeri saldırı ve savaşa

dönüşmesi öncesinde Almanya'nın alternatif bir strateji belirlediğinden bahsetmek oldukça güçtür. Zira saldırının başlamasıyla birlikte dahi ilk aşamada bir politika değişikliğine gidilmemiştir. Ancak daha sonraki günlerde hükümet ve başta Şansölye Olaf Scholz (SPD) 27 Şubat Pazar günü Federal Meclisteki özel oturumda küresel anlamda da şaşkınlığa neden olan ciddi politika değişikliklerini kamuoyuna duyurmuştur. Söz konusu yeni projeksiyon bağlamında hem Ukrayna'ya silah gönderilecek hem de Almanya'nın askeri/savunma harcamalarının ciddi oranda artırılacak olması konunun daha hassas bir çerçeveden ele alınmasına neden olmuş ve olmaya devam edecektir.

Diğer yandan on altı yıllık Şansölye Angela Merkel (CDU) hükümetleri döneminde esasen önemli bir değişikliğe gidilmediği fakat savunma harcamalarının son yıllarda kısmen artırıldığı unutulmamalıdır. Buna rağmen Alman ordusunda halen ciddi eksiklikler olduğunun ileri sürülmesi² konunun çok daha fazla önem arz ettiğini göstermektedir. Almanya'nın –son yıllarda ABD'nin eleştirilerine neden olan ve yetersiz

¹ "Ukraine-Krieg bei ‚Markus Lanz‘: Habeck räumt ‚Naivität‘ ein - doch eine heikle Frage bleibt ihm erspart", merkur.de, 25 Şubat 2022.

² Oliver Neuroth, "Zustand der Bundeswehr Mehr oder weniger blank?", tagesschau.de, 24 Şubat 2022.

M. ERKUT AYVAZ

Erlangen-Nürnberg Üniversitesi (Almanya) Siyaset Bilimi ve Kamu Hukuku bölümlerinden 2011'de mezun oldu. DAAD bursu ile Duke University (ABD) Siyaset Bilimi departmanında 2012-2013 arası eğitim aldı. ABD dönüşü 2014'te Erlangen-Nürnberg Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde master tezini bitirmesini müteakip mezun oldu. Çeşitli ulusal gazetelerde yayımlanmış yazıları bulunan Ayvaz, Otto-Friedrich-Universität Bamberg'te (Almanya) doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

bulunan– savunma harcamalarına ilişkin tutumunun yanı sıra bilhassa enerji alanında Rusya'ya yönelik bağımlılığının da artması ciddi eleştirilere neden olmuştur. Buna rağmen 8 Aralık 2021'den bu yana görevde bulunan yeni koalisyon hükümeti ve sosyal demokrat Şansölye Scholz ile birlikte de Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik saldırısına kadar büyük bir değişikliğe gidilmediğinin altı çizilmelidir.

SPD, Yeşiller ve Hür Demokratlardan (FDP) oluşan mevcut üçlü koalisyonun farklı politika eğilimlerini bir araya getirmesi nedeniyle kırılan bir zemin üzerine kurulduğu bilinmektedir. Bu çerçevede bu perspektifte değinilecek olan söz konusu yeni kararlara yönelik ilginin ve hatta kısmi şaşkınlığın daha da artması anlaşılır bir durumdur. Ancak kararların uygulanmasına dair şimdilik somut bir yol haritasının netleşmediğini de unutmamak gerekmektedir.

RUSYA'NIN UKRAYNA'YA SALDIRISI ÖNCESİNDE ALMANYA'NIN BENİMSEDİĞİ YAKLAŞIM

Krizin ilk aşamasından itibaren federal hükümet tarafından benimsenen politika doğrultusunda ne ekonomik ne de askeri anlamda bir değişikliğe gidilmiştir. Bu süreçte Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron gibi Şansölye Olaf Scholz'un da –gecikmeli de olsa– bizzat Moskova'da Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile bir araya geldiği ve bir nevi diyalog ile krizin çözümü noktasında adımlar attığı bilinmektedir. Ancak Rusya'nın tutumuna ve Batılı ülkelerin yaptırım çağrılarına rağmen Scholz tartışmalı Kuzey Akım 2 boru hattı konusunda sertlik yanlısı olmayan bir tavrı sürdürmüştür. Ayrıca Ukrayna'ya silah göndermeye karşı tutumunda da değişiklik olmamıştır.³ Buna rağmen Rusya'nın Ukrayna'yı işgal girişimi engellenememiştir.

Esasen Rusya'nın Ukrayna'ya saldırı başlattığı ilk günlerde dahi Almanya'nın bazı ekonomik-finansal yaptırımlar konusunda (örneğin Rusya'nın SWIFT ödeme sisteminden çıkarılması hususunda) kısmen çe-

kimser kalan ülkeler arasında yer alması⁴ da pek şaşırtıcı olmamıştır. Ancak ilk birkaç gün içerisinde Rus ordusunun tahmin edilenin aksine Ukrayna'daki hedeflerine ulaşamadığı yönündeki yaygın kanaat veya kamuoyunda oluşan bu yöndeki algının kabul görmesiyle birlikte federal hükümet Berlin Duvarı'nın yıkılışından bu yana en keskin politika değişikliklerine gitmiştir.

ALMANYA'NIN ALDIĞI YENİ DEĞİŞİKLİK KARARLARI

Şansölye Scholz'un kendi partisi içerisindeki olası farklı görüşlere rağmen bilhassa savunma harcamalarının artırılmasına dair kararlı bir duruş sergilediği söylenebilir. Bu dikkate değer hususun özellikle altı çizilmelidir. Zira göreve geldiğinden bu yana Scholz'a yönelik eleştirilerin başında şansölyelik makamına atfedilen gerekli ağırlığı yeterli bir şekilde yerine getirmediği hatta suskun kaldığı yönündeki ithamlar gelmektedir. Scholz'un çeşitli politika alanlarına dair öne çıkmayışına ve son üç aydır arka planda kaldığına da sıklıkla işaret edilmiştir. Örneğin aşı zorunluluğu konusunda dahi ilgili planlamayı desteklemesine rağmen somut bir adım atmayışi eleştirilmiştir.⁵

Son olarak 24 Şubat itibarıyla Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı sonrasında ise sorumluluk üstlenerek adım attığı ileri sürülen Scholz Almanya'nın geleneksel dış ve savunma politikalarında ciddi değişikliklere yol açacak bir adım atmıştır.⁶ Öncelikle ilk aşamada Moskova'ya yönelik ciddi ekonomik yaptırım kararları alınması ve Almanya'nın hava sahasının Rusya'ya kapatılması önemli değişikliklerdir. Bu hususların yanı sıra silah göndermeme ilkesinden de vazgeçilerek ilk olarak 1.000 tanksavar ve 500 Stinger uçaksavar gönderilmesine karar verilmiştir.⁷ Ayrıca üçüncü ülkelerde

4 "EU-Sanktionen gegen Russland – Blockade bei Swift: Kritik an Deutschland", zdf.de, 25 Şubat 2022.

5 Ahmet Külahçı, "Suskun Scholz'dan Tarihi Çıkış", *Hürriyet*, 2 Mart 2022.

6 "Reaktion auf Ukraine-Krieg: Deutschland reagiert auf Putins Aggression", zeit.de, 27 Şubat 2022.

7 "Mehr als 100 Milliarden Euro für die Bundeswehr – für unsere Sicherheit", Bundesministerium der Verteidigung, 27 Şubat 2022, <https://www.bmvg.de/de/aktuelles/mehr-als-100-milliarden-euro-bundeswehr-sicherheit-5362112>, (Erişim tarihi: 6 Mart 2022).

3 Cüneyt Karadağ ve Erbil Başay, "Scholz, Almanya'nın Ukrayna'ya Silah Vermeyeceğini Yineledi", *Anadolu Ajansı*, 6 Şubat 2022.

bulunan Alman yapımı silahların Ukrayna'ya gönderilmesi de onaylanmıştır.

Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısının Almanya açısından somut bir neticesi olarak ise ilk aşamada Alman ordusunun kapasitesinin artırılması için 100 milyar avro ek kaynak oluşturulması da kararlaştırılmıştır.⁸ Bu ciddi adımın yanı sıra önümüzdeki yıllarda savunma harcamalarının gayrisafi yurt içi hasılanın (GSYH) yüzde 2'sinin üzerine çıkarılması ve uzun yıllardır Almanya tarafından yerine getirilmeyen NATO'nun yüzde 2 talebinin de hayata geçirilmesi kararı alınmıştır.⁹ Bu bağlamda kendi partisi SPD'li birçok isimde de kısmen bir şaşkınlığa neden olan bu tutum değişikliği –şimdilik– kolektif bir şekilde desteklenmektedir. Ayrıca Şansölye Scholz'un (ki partisi SPD'nin eş genel başkanlığını Lars Klingbeil ve Saskia Esken isimli eş başkanların yürüttüğü de unutulmamalıdır) bu kararları alması sürecinde kabinedeki bazı isimler dışında kimsenin bilgisinin olmadığı da ileri sürülmüştür.¹⁰

Almanya'nın uzun yıllardır ihmal ettiği ileri sürülen savunma harcamaları kamuoyundaki algıya karşın esasen bir artış yaşamaktadır. Örneğin 2020'de Almanya'nın savunma harcamaları yaklaşık 53 milyar dolara ulaşmışken 2011'e kıyasla yüzde 28'lik bir artıştan söz edilmektedir.¹¹ Bu bağlamda büyük koalisyon hükümetleri süresince savunmaya ayrılan bütçedeki artış dikkat çekerken¹² 2018-2021 arasında federal maliye bakanı olan Scholz'un döneminde savunma harcamalarının arttığı gözlenmektedir. Dolayısıyla daha fazla savunma harcamalarından ziyade halihazırdaki yüksek savunma harcamalarının etkili

kullanılıp kullanılmadığının irdelenmesi gerektiğini düşünenler de bulunmaktadır.

Savunma harcamalarına yönelik bu son kararlara ilaveten başlangıçtaki kararsız tavrını bir kenara bırakan Almanya da Avrupa Birliği (AB) ülkelerinin kararına dahil olmuş ve 26 Şubat'ta Rusya'nın SWIFT ödeme sisteminden çıkarılmasını onaylamıştır. Ancak Rusya'dan petrol ve doğal gaz ithal eden Almanya gibi bazı AB ülkelerinin mevcut yaptırımlar neticesinde olumsuz etkilerinin sınırlı kalması için iki önemli Rus bankası sistemden çıkarılmamıştır.¹³ Haliyle Almanya'nın buradaki tutumu ve Rusya'dan gaz ithal etmeyi sürdürmesi nedeniyle orta ve uzun vadede yine eleştirilere muhatap olması beklenmektedir.

Yine Almanya açısından –geleceğe yönelik, henüz faal olmayan– önemli bir enerji projesi olan Kuzey Akım 2 kararına da işaret etmek gerekmektedir. Zira uzun bir süredir projenin hayata geçirilmesi yönünde SPD çevrelerinin çabaları söz konusu olmuş ancak en sonunda Rusya'nın –henüz Ukrayna'ya yönelik saldırısı başlamadan önce– 22 Şubat'ta ayrılıkçı bölgeleri tanıma kararının ardından Kuzey Akım 2 doğal gaz boru hattı projesinin lisanslandırılması süreci Almanya tarafından şimdilik durdurulmuştur.¹⁴ Yaklaşık 9,5 milyar avro değerindeki ve Eylül 2021 itibarıyla bitmiş olan projenin halen lisanslandırılma süreci devam etmekte ve koalisyon içerisinde de farklı görüşlere neden olmaktadır.

YENİ KARARLARA YÖNELİK ALMAN SİYASETİNİN TEPKİSİ

Başta Ukrayna, ABD, Doğu Avrupa ve genel olarak NATO ülkeleri nezdinde Almanya'nın hem Ukrayna'ya silah gönderme kararı hem de savunma harcamalarını artırarak GSYH'nin yüzde 2'sini savunma giderleri için ayırmaya yönelik somut hedefi olumlu karşılanmıştır.

Alman siyasetine bakıldığında ise mevcut aşamada SPD, Yeşiller ve FDP'den oluşan federal hükümetin

8 Christoph Hasselbach, "Ukrayna Savaşı Almanya'yı Nasıl Değiştiriyor?", DW Türkçe, 1 Mart 2022.

9 "Rusya'nın Ukrayna'yı İşgali Almanya'nın Dış Politika ve Savunma Politikalarında Büyük Değişikliğe Yol Açtı", BBC Türkçe, 27 Şubat 2022.

10 Daniel Brössler, Constanze von Bullion vd., "Wie der Kanzler alle über-raschte: 100 Milliarden für die Bundeswehr", sueddeutsche.de, 28 Şubat 2022.

11 "Rüstungsausgaben auf Rekordniveau", tagesschau.de, 27 Nisan 2021.

12 "Entwicklung des Verteidigungshaushalts 2013-2021", Bundeswehr, <https://www.bundeswehr.de/de/ueber-die-bundeswehr/modernisierung-bundeswehr/verteidigungshaushalt-trendwende-finanzen>, (Erişim tarihi: 6 Mart 2022).

13 Elif Nuroğlu, "SWIFT Kararı: Finansal Bir Nükleer Silah mı?", Anadolu Ajansı, 2 Mart 2022.

14 "Almanya Kuzey Akım 2 Projesinin Lisanslandırılmasını Durdurdu", TRT Haber, 22 Şubat 2022.

konuya dair genel anlamda destekleyici yaklaştığı söylenebilir.¹⁵ Diğer yandan SPD ve Yeşiller içerisinde daha temkinli yaklaşımlar olduğu da belirtilmelidir. Örneğin SPD'nin içerisinde iki kanadın olduğu ileri sürülürken ilki mevcut savunma harcamalarının artırılmasını desteklemektedir. Diğer yanda ise örneğin konuya dair eleştirel tutumuyla bilinen başta SPD Federal Meclis Grup Başkanı Rolf Mützenich ise savunma harcamalarının artırılmasına yönelik daha temkinli yaklaşmakta, bunu da partinin ve hükümetin genel destekleyici çizgisini bozmadan şimdilik sınırlı bir eleştiri dozu ile dile getirmektedir.¹⁶ Yeşiller'in gençlik teşkilatının kararı eleştirmesinin¹⁷ yanı sıra bazı Yeşiller mensubu siyasetçilerin temkinli tutumunu özetleyebilecek olan eski bir Yeşiller milletvekilinin sözlerine de işaret edilebilir. Zira Almanya'nın mevcut aşamada bir silahlanma yarışına girmemesi için dikkatli olunması gerektiği uyarısında bulunulurken ordunun silahlandırılmasına dair oluşabilecek olası bir çışkulu tavra da endişeyle bakılmaktadır.¹⁸ Dolayısıyla mevcut konjonktürde şansölyenin son kararlarına yönelik kendi partisi ve koalisyon içerisinde verilen desteğe rağmen önümüzdeki günlerde eleştirel seslerin artması muhtemeldir.

Ana muhalefet konumundaki CDU/CSU da savunma harcamalarının artırılmasını destekler bir pozisyonda yer almakla birlikte ilgili ek harcamanın nasıl finanse edileceğinin ise detaylı bir şekilde ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Her ne kadar CDU/CSU'lu siyasetçiler mevcut aşamada SPD'li siyasetçileri eleştirerek Rusya tehdidine karşı gerekli tedbirlerin alınmadığı ithamlarını yöneltse de geçtiğimiz günlerde eski CDU Genel Başkanı (2018-2021) ve eski Federal Savunma Bakanı (2019-2021) Annegret Kramp-Karrenbauer'in yaptığı öz eleştiriye değinmek

gerekmektedir. Kramp-Karrenbauer yaptığı açıklamada şu ifadeleri kullanmıştır:

Tarihsel başarısızlığımız için kendimize çok kızgınım. Gürcistan, Kırım ve Donbas'tan sonra Putin'i gerçekten caydıracak hiçbir şey hazırlamadık.¹⁹

Kramp-Karrenbauer'in "Kendimize çok kızgınım" ifadesine bir nevi dönemin şansölyesi Merkel'i de dahil edip etmediği ise bilinmemektedir. Ayrıca bazı CDU/CSU'lular SPD'yi eleştirmeyi tercih etse de son on altı yıldaki tüm hükümetlerde CDU/CSU'nun büyük ortak olduğu gerçeği de unutulmamalıdır. Sol Parti'de ise Rusya'nın amaçlarını yanlış değerlendirdikleri yönünde kısmi bir öz eleştiri gözlense de Ukrayna'ya silah gönderilmesi ve silahlanma hedefi militarizm eleştirisiyle reddedilmektedir. Aşırı sağcı AfD ise federal hükümeti de savaştan sorumlu tutarak Şansölye Scholz'un ilgili konuşmasıyla birlikte "soğuk savaş y-niden aktif hale getirdiğini" ileri sürmüştür.²⁰

YENİ KARARLARIN FİNANSE EDİLMESİ MESELESİ

Savunma harcamalarını artırma kararına ilişkin önümüzdeki haftalarda tartışmaların daha da çeşitlenmesi muhtemeldir. Her ne kadar FDP Genel Başkanı ve Federal Maliye Bakanı Christian Lindner de mevcut kararları desteklese de finanse edilmeleri noktasında derinlemesine bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulduğu açıktır. Kaldı ki savunma harcamalarına yönelik ek kaynağın anayasal bir çerçeveye oturtulması için Federal Mecliste üçte ikilik çoğunluğa ve bunun için de ana muhalefet konumundaki CDU/CSU'nun desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Ek kaynak için desteğini açıklayan CDU Genel Başkanı ve Federal Meclis Grup Başkanı Friedrich Merz'in ise "sakin ve detaylı bir şekilde konuşulması gerektiğini" ifade ettiği de unutulmamalıdır.²¹

15 Jan Hildebrand, Sandra Louven ve Martin Murphy, "Finanzminister Lindner will Bundeswehr aufrüsten", handelsblatt.com, 26 Şubat 2022.

16 Peter Dausend, Tina Hildebrandt ve Mariam Lau vd., "Kann Deutschland diesen Krieg verkraften?", *Die Zeit*, Sayı: 10, 2 Mart 2022, s. 2.

17 "Grüne Jugend irritiert über deutsche Aufrüstung", *spiegel.de*, 27 Şubat 2022.

18 Jochen Bittner ve Stefan Schirmer (moderatörlüğünde dört konukla röportaj), "Frieden schaffen doch mit Waffen?", *Die Zeit*, Sayı: 10, 2 Mart 2022, s. 13.

19 "Eski Alman Bakan Karrenbauer: Putin'i Gerçekten Caydıracak Hiçbir Şey Hazırlamadık", TRT Haber, 24 Şubat 2022.

20 "Kritik an Verhalten der AfD im Bundestag: Zeigt ihre ganze Verkommenheit", *rnd.de*, 27 Şubat 2022.

21 Kristin Becker, "Sondersitzung zur Ukraine-Krise Entschlossen wie nie", *tagesschau.de*, 27 Şubat 2022.

Sonuç olarak Rusya, Ukrayna'ya yönelik başlattığı saldırı ile birlikte “yeni bir gerçeklik” oluşturmuş, Almanya ise buna “net bir yanıt” ile karşılık verme kararı almıştır.²² Bu çerçevede Şansölye Scholz tarafından 27 Şubat'ta özellikle Almanya'nın savunma harcamalarının artırılmasına ilişkin birtakım değişiklik kararları alınmıştır. Almanya'nın bir nevi denge siyasetinden uzaklaşma eğilimi ve politika değişikliğine gitmesi bilhassa Batılı devletler tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Güncel bir ankete göre yüzde 78'e varan toplumsal bir desteğin mevcut olduğu ileri sürülmektedir.²³ Ancak söz konusu hedeflerin uygulanması noktasında olası fikir ayrılıklarının ortaya çıkması da ihtimal dahilindedir. Kaldı ki bilhassa mu-

22 “Regierungserklärung von Bundeskanzler Olaf Scholz am 27. Februar 2022”, Bundesregierung, 27 Şubat 2022, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/aktuelles/regierungserklaerung-von-bundeskanzler-olaf-scholz-am-27-februar-2022-2008356>, (Erişim tarihi: 6 Mart 2022).

23 “SPIEGEL-Umfrage: Große Mehrheit unterstützt sicherheitspolitische Kehrtwende”, [spiegel.de](https://www.spiegel.de), 2 Mart 2022.

halefetten bu yönde şimdilik derinlemesine olmasa da uyarı sinyalleri gelmektedir. Örneğin Yeşiller çevresinden 100 milyar avroluk ek kaynağın bir kısmının enerji alanı için de kullanılabileceği yönünde bir yaklaşım ortaya konmuş, bunun üzerine ana muhalefetteki CDU/CSU tarafından ise yalnızca savunma harcamalarıyla sınırlı kalınması uyarısı yapılmıştır.²⁴ En nihayetinde Federal Mecliste onaylanması gereken bu yeni kararların ilerleyen aşamada netleştirilmesi beklenmektedir. Son olarak Rusya'ya yönelik yaptırımlardan Alman şirketlerinin de olumsuz etkileneceği açıktır. Spesifik olarak Alman silah ve savunma endüstrisinde ise savunma harcamalarının artırılmasına yönelik kararlar sonrası olumlu gelişmeler yaşanması kuvvetle muhtemeldir.²⁵

24 “CDU-Politiker warnen Grüne: Sonderetat nur für Aufrüstung”, [zeit.de](https://www.zeit.de), 2 Mart 2022.

25 Hauke Friederichs, “Rüstung: Plötzlich gewollt”, *Die Zeit*, Sayı: 10, 2 Mart 2022, s. 24.